

RAZMIŠLJANJE OB NOVEM LETU

KJE IN KAJ SMO SLOVENC

V strukturi slovenskega naroda nastajajo velike spremembe

Ob novem letu prinašajo navadno časni-ki neke vrste obračunov, ki dajejo nekakš-ne preglede o vseh panogah, ki se tičejo naše skupnosti.

Ob letošnjem novem letu statistični po-datki, nabrani po raznih statističnih ura-dih, ne kažejo nobenih takšnih posebnosti, ki bi nas mogle posebno presenetiti. Zad-nje ljudsko štetje iz 1961. leta, ki prinaša vse mogoče podatke iz življenja in dela posameznega naroda, je že nekaj let za nami in bomo morali počakati še leto ali dve, preden bodo osrednji državni statistič-ni uradi v Jugoslaviji ali pa v Italiji obde-lali podatke, obsežene v polah ljudskega štetja iz omenjenega leta.

V Sloveniji so lansko leto našeli okoli 1.620.000 Slovencev. Po drugih jugoslovan-skih republikah je le nekaj deset tisočev Slovencev, ker se naši ljudje zelo malo izseljujejo, saj je doma obilo dela in služb, skoraj bi rekel, za vsakim vogalom. Ima-mo pa v Sloveniji že močan priliv ljudi iz drugih jugoslovanskih republik. Slovencev v Italiji ne moremo prešteti niti ob ljud-skem štetju vsakih deset let, kaj šele po podatkih občinskih matičnih uradov, ker ni rubrik o narodni pripadnosti. Podoben je položaj na slovenskem Koroškem v Av-striji, kjer sicer štejejo Slovence po na-rodnosti, toda na tako zapleten način in s tolikimi vmesnimi stopnjami o občevalnem jeziku in drugih subjektivnih faktorjih, da je očitna namera, skresati, kolikor mogoče, število Slovencev na Koroškem. Toda po računih iz prejšnjih štetij ter naravnega porasta Slovencev v zadnjih desetletjih nas je Slovencev na narodnostno strnjenem ozemlju in v mestih v neposredni sosešči-ni okoli 1.800.000.

Nekatere številke, ki pa ne povedo vsega

Še drugi zanimivi podatki bi bili, da je v Sloveniji nad 70.000 žensk več, da je po-vprečna življenjska doba Slovenk 70 let, Slovencev 65 let, da je samo 23.000 nepis-menih, to je 1,8%, kar je zelo malo, če pomislimo, da je določeno število otrok defektnih in nesposobnih za šolo in da le-žijo ponekod samotne posamezne hiše, da-leč v stran od vsake šole. Zanimivo pa je drugo dejstvo, ki ga ni v navadnih stati-stikah, da se je v Sloveniji število osnov-nih šol na deželi občutno zmanjšalo, ker so odpadle gorske šole z majhnim števi-lom otrok, in da so vpeljali že pred leti obvezno osemletno šolanje, ter zaradi tega prevažajo po deželi avtobusi šolske otroke

do večje šole, v največ primerih do osem-letk. Brez osemletke ni mogoče namreč začeti nobenega vajeništva, niti ne dobiti nobenega dela po tovarnah v Sloveniji.

Sploh pa golo naštevaje statističnih po-datkov ne pove vsega o nas Slovencih, kaj je z nami prav ali narobe, če teh in dru-gih števil ne primerjamo s sosednimi na-rodni. Vemo npr., da naravni prirastek Slo-vencev upada, da je naravni prirastek v lanskem letu bil le 8,1%, a po drugi stra-ni vemo, da je naravni prirastek v Avstriji še nižji, eden izmed najnižjih v Evropi, da je naravni prirastek Trsta nižji od sloven-skega, da je naravni prirastek v vseh do-sedanjih štetjih v Italiji kazal manjši od-stotek v furlanskem ali italijanskem po-deželju v okviru Furlanije-Juljske kraji-ne, oziroma povsod tam, kjer smo Sloven-ci na narodno strnjenem ozemlju sosedje s Furlani in Italijani. A vse te ugotovitve nam niso nič zalegle v preteklih letih, ko so se italijanske šole napolnile v naših krajih z ezulskimi otroki, ki so prihajali iz relativno še številnih istrskih družin. Skratka, Slovenci kot narod živimo v Sred-nji Evropi med narodi, ki imajo še manj-ši naravni prirastek ali pa le za spoznanje večji kot mi. Res pa je, da moramo vsaj zajeziti dosedanje upadanje in še celo ne-koliko zvišati naravni prirastek, ako hoče-mo, da obdržimo svoje šole na Tržaškem in Goriškem.

Porast šolanih ljudi in premiki v poklicih

Svoj čas smo bili Slovenci navajeni, da smo bili narod delavcev in kmetov ter da smo imeli zelo malo šolanih ljudi. Zdaj nam za vso slovensko narodno ozemlje ka-žejo šolske statistike velik porast mladine s srednješolsko in visokošolsko izobrazbo, a kar je najbolj razveseljivo, tudi na treh

mejnikih slovenstva: v Trstu, Gorici in Ce-lovcu. Pri hitri industrializaciji vsega slo-venskega narodnega ozemlja doživljamo mimo strmega vzpona šolskih kvalifikacij naših ljudi še velike socialne in poklicne premike. Iz časopisnih dnevnih vesti vemo, da je v Sloveniji odstotek ljudi, zaposlenih v kmetijstvu, zdrsnil v lanskem letu že iz-pod 30%, a po dejanskem stanju v sloven-skih občinah in vaseh na Tržaškem in Go-riškem nam je znano, da je odstotek v kmetijstvu zaposlenih še nižji kot v repu-bliki Sloveniji.

A v samih kategorijah delavskega pokli-ca je stekel tok novih mladih delavcev drugam, kot pa je bila prej navada. Stav-benih delavcev, posebno zidarjev je v Slo-veniji zelo malo, največ so Slovenci grad-beni tehniki, mehaniki pri strojih stavbin-ske mehanizacije, polirji in inženirji, dru-gi, preprosti delavci so iz sosednjih jugo-slovanskih republik; podobno je stanje na Goriškem in Tržaškem, saj prihajajo stav-beni delavci iz sosednje Furlanije in dru-gih italijanskih pokrajin. Vemo, da je zelo padlo število slovenskih kamnosekov. V Sloveniji, ki ima okoli polovico površine pokrite s prelepimi gozdovi, je veliko po-manjkanje gozdnih delavcev, drvarjev; ni delavcev za graditev številnih novih cest, a delavci za vzdrževanje železniških prog so iz Bosne ali pa iz drugih republik. Pre-cej podoben je položaj na slovenskem o-zemlju v Italiji. V Beneški Sloveniji težko dobijo domače delavce za delavske centre (cantieri di lavoro), ustvarjene za omilje-nje brezposelnosti. Skratka Slovenci ne de-lajo več pod odprtim nebom tako imeno-vanih zemeljskih del, ampak le v zaprtih prostorih tovarn, delavnic, trgovinskih pro-storov in pisarn.

Vštric s svojimi večjimi sosedi

Medtem ko na slovenski obali od Bar-kovelj do Devina preštevamo na prste ene roke slovenske družine, ki se še ukvarjajo z ribištvom, pa je zrasel v Izoli na Kopr-skem velik ribiški center, ki ga vodijo Slo-venci. Na njegovih najsodobneje opremlje-nih ribiških ladjah že dobi Jugoslavija ze-lo velik odstotek vsega jugoslovanskega ri-biškega ulova ter so na tem, da zgrade v kratkem velike ribiške ladje za lov na Atlantskem oceanu. Pa tudi sicer se širi pomorska miselnost v vseh slovenskih kro-gih, odkar rastejo iz leta v leto za stotiso-

če ton količine blaga prometa v koprski luki, in odkar so v teku druge priprave za nadaljnje povečanje pomorskega prometa.

Učitelji delajo samo v šolah, a redčijo se vrste duhovnikov in aktivistov

Niso pa nastali premiki samo v poklicih z ročnim delom, temveč so nastale tudi ve-like spremembe v poklicih, kjer je po-trebna srednja ali pa visoka šolska izo-brazba. Posebno ogromna razlika je nasta-

Albert Rejec

(Nadaljevanje na 3. strani)

RADIO TRST A

• NEDELJA, 19. januarja, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 9.30 Glasbila in zvonovi v slovenski pesmi; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 11.15 Oddaja za najmlajše: »Kraljevič z brado in brez nje«, pravljica (Zora Tavčar), igrajo člani RO; 12.00 Slovenska nabožna pesem; 12.15 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... Odmevi tedna v naši deželi; 14.30 Sedem dni v svetu; 14.45 Ansambel »Tamburica« iz Zagreba, ki ga vodi Teodor Boch; 15.30 Radijska novela — Henri Beyle-Stendhal: »Ljubavni napoj«; 18.30 Kino, včeraj in danes; 20.30 Iz slovenske folklorne — Lelja Rehar: »Dober večer, ali bi dali vašo hčer«; 21.00 Vabilo na ples.

• PONEDELJEK, 20. januarja, ob: 11.45 Naš jukebox; 12.15 Iz slovenske folklorne — Lelja Rehar: »Dober večer, ali bi dali vašo hčer«; 18.00 Glasovi iz narave (Tone Penko); 18.30 Koncerti »Camerate Musicale Triestine«; 19.15 Radijska univerza — Sveta brata Ciril in Metod — Maks Sah: »Proslave svetih bratov«; 19.30 Z drugega mednarodnega zborovskega natečaja »Cesare Augusto Seghizzi«: Polifonski zbor »Santa Maria Maggiore« iz Trsta in Zbor »Lojze Bratuž« iz Gorice; 21.00 Nikolaj Rimsky-Korsakov: Pskovičanka, opera v treh dejanjih.

• TOREK, 21. januarja, ob: 11.45 Italijanski akvarel; 12.15 Pomenek s poslušavkami; 18.00 Italijanščina po radiu; 18.30 Sodobna italijanska glasba; 19.15 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.30 Zname melodije; 21.00 Pregled italijanske dramatike (J. Tavčar - J. Peterlin); 21.50 Slovenski in jugoslovanski solisti. Koncert »Zagrebskega godalnega kvarteta«.

• SREDA, 22. januarja, ob: 11.45 Jugoslovanski pevi in orkestri; 12.15 Brali smo za vas; 13.30 Pol stoletja melodij; 18.00 Znanstveni leksikon; 18.30 Slovenski skladatelji 17. in 18. stoletja — Dragotin Cvetko: »Gabrijel Plavec«; 19.00 Pevski zbori Julijske krajine in Furlanije; 19.15 Higiena in zdravje; 21.00 Simfonični koncert. Približno ob 21.50 Knjižne novosti — Martin Jevnikar: »Angelo Colleon in njegov roman Krošnja nad reko«.

• CETRTEK, 23. januarja, ob: 11.45 Glasbeno potovanje po Evropi; 12.15 Po društvih in krožkih: »Šahovski klub Bratuž v Gorici« (Saša Martelanc); 18.00 Italijanščina po radiu; 18.30 Solistični koncert; 19.15 Lepo pisanje, vzori in zgledi mladega rodu; 21.00 »Martin Krpan« (Fran Levstik - Joža Vombberger), igrajo člani RO; 22.50 Sodobna glasba.

• PETEK, 24. januarja, ob: 11.45 Mali ansambli; 12.15 Pomenek s poslušavkami; 18.00 Bilo je nekoč... Venec pravljice, pripovedk, legend, »O mili kraljični in hudobnem tolovaju« (Jurij Slama); 18.30 Solisti Julijske krajine in Furlanije; 19.15 Radijska univerza — Aroldo De Tivoli: Električna: »Uvod in splošni pojmi«; 19.30 Z drugega mednarodnega zborovskega natečaja »Cesare Augusto Seghizzi«; 20.30 Gospodarstvo in delo (Egidij Vršaj); 21.00 Koncert operne glasbe. Približno ob 21.30 Misli in nazori.

• SOBOTA, 25. januarja, ob: 11.45 Ameriški odmevi; 12.15 Zimske turistični razgledi; 14.40 Vokalni kvartet »The Satisfiers«; 15.30 »Limonin olupek«, igra v enem dejanju (Gino Rocca - Martin Jevnikar), igrajo člani RO; 16.40 Nastop gojencev Glasbene Matice v Trstu; 17.20 II. Vatikanski koncil; 18.00 Poglavlja iz zgodovine slovenske književnosti — Vinko Beličič: »Adam Bohorič, šolnik in slovničar«; 19.15 Družinski obzornik; 20.45 Zbor s Proseka-Kontovela; 21.00 Za smeh in dobro voljo (Danilo Lovrečič); 21.30 Vabilo na ples.

TEDENSKI KOLEDARČEK

19. januarja, nedelja: Marij, Mara
20. januarja, ponedeljek: Fabijan, Zivojin
21. januarja, torek: Neža, Janja
22. januarja, sredo: Viktor, Vincencij
23. januarja, četrtek: Rajko, Rajmund
24. januarja, petek: Felicijan, Miloslava
25. januarja, sobota: Pavel, Trpimir

PRVA REVIJA PEVSKIH ZBOROV

Slov. prosvetna zveza je v nedeljo priredila Prvo revijo pevskih zborov, na kateri so nastopili številni zbori s Tržaškega, Goriškega in kot gost en zbor z Reke. Prireditelj je dosegla prodoren uspeh. Zaradi pomanjkanja prostora se bomo k tej prireditvi povrnili v prihodnji številki.

Še ena socialistična stranka

Vstop socialistov v koalicijsko sredinsko-levičarsko vladno je povzročil, kot je bilo pričakovati iz razvoja najnovejših dogodkov, da je v vrstah italijanske socialistične stranke nastal razkol. Poslanci in senatorji, ki v parlamentu niso glasovali za zaupnico Morovi vladi in se s tem pregrešili proti strankini disciplini, so skupno z ostalimi predstavniki levičarske struje sklenili ustanoviti novo stranko, kateri so dali ime »Italijanska socialistična stranka proletarske enotnosti« (PSIUP). Do prvega občnega zbora bo stranko vodil poseben svet, katerega glavni tajnik je poslanec Vecchietti.

V novo stranko je vstopilo skupno 25 poslancev in sedem senatorjev, izvoljenih na listah It. socialistične stranke. Ta bo torej odslej imela v parlamentu 62 poslancev in 37 senatorjev. Zanimivo je, da niso vsi predstavniki levičarske struje zapustili socialistično stranko. Nekateri so namreč razkol obsodili, čeprav so hkrati izjavili, da se ne strinjajo s politiko avtonomistične večinske struje.

Bivši socialistični tajnik in sedanji podpredsednik vlade Nenni je v nedeljskem

strankinem glasilu objavil uvodnik, v katerem je poudaril, da se je ustanovila »stranka voditeljev, ki lahko postane prehodni element zmešnjave in motenj, a nima niti najmanjše politične perspektive.« »Razkol je nastal — je napisal Nenni — samo zato, ker je ponos posameznikov zavladal nad katerikoli drugim pomislekom.«

Na splošno predvidevajo da bo socialistično stranko zapustilo le 15 ali največ 20 odstotkov njenih članov. V 70-letni zgodovini italijanskega socializma je to tretji razkol. Prvi je nastal leta 1921, ko se je ustanovila komunistična stranka, drugi je pa bil leta 1947, ko je nastala socialdemokratska stranka.

—0—

Potrošnja je večja od proizvodnje

Ministrski svet je na zadnji seji proučil splošno gospodarsko stanje v državi. O tem vprašanju je v torek po televiziji govoril zakladni minister Colombo. Ta je med drugim dejal, da se je lani narodni dohodek dvignil za 5% in da se tudi proizvodnja še dobro razvija. Pristavil pa je hkrati, da je potrošnja večja od proizvodnje in da so tudi naložbe manjše od tistih, ki bi jih zahtevala sedanja potrošnja.

Takšno stanje ima za posledico, da narašča uvoz, zaradi česar plačilna bilanca izkazuje čedalje večji primanjkljaj, kar pomeni, da naraščajo dolgovi z inozemstvom. Druga posledica večje potrošnje v primeri s proizvodnjo je naraščanje cen, ki pa v zadnjih dveh mesecih niso več kazale tolikšne težnje k naraščanju. Tretja posledica so manjši prihranki, kar pomeni, da je manj denarja na razpolago za investicije, s katerimi bi se zvišala proizvodnja.

Zato bo vlada predvsem skrbela, da se izvaja »politika stabilizacije«, kar velja tako za cene kot za valuto. »Če se bo namreč preprečilo dvigovanje cen in če bo denar ohranil svojo kupno moč, bodo od tega imeli največjo korist predvsem tisti, ki živijo od mezd, to je delavci in na splošno manj imoviti sloji« — je zaključil minister Colombo. Ta je tudi napovedal, da bo država zmanjšala izdatke, in obenem pozval ostale javne ustanove, naj se ravnajo po tem vzgledu.

DENAR — NA CESTI

Prav dobesedno leži denar na cesti, in sicer na Alaski. Zadnje čase obiskuje to razprostranjeno severno deželo zlatosledcev in Eskimov vedno večje število tujcev. Podjetno turistično društvo Alasko-Higway je izrabilo konjunkturo in je začelo prodajati izletnikom za spominke cestni prah v škatlicah, po 600 lir za eno z napisom »Pristni alaskiški pesek«. Na izvirnost udarjeni ameriški turisti so pokupili že več tisoč takih škatlic.

Prejšnji teden je pa prišlo do spora med podjetjem in kanadsko vlado. Oblast je namreč začela ceste asfaltirati in denar, to je prah na cesti, bo zginil. Zato zahteva podjetje precejšnjo odškodnino od vlade. Kje vse nastanejo spori!

Novi zublji

Komaj so nekoliko pogasili ogenj na Cipru, že so z vso silo bruhnili plamen na drugem koncu sveta, ob panamskem prekopu.

Panamski prekop, zgrajen z velikanskimi stroški leta 1915, je eden izmed najvažnejših trgovinskih in strateških prehodov na svetu. Prekop in tudi ozemlje po pet milj globoko na vsaki strani imajo pod svojim nadzorstvom Združene države Amerike. Po pogodbi s Panamo imajo ZDA izgovorjen večni užitek prekopa in ozemlja ob njem proti letni najemnini približno dveh milijonov dolarjev.

Panamski parlament je že leta 1961 zahteval, naj se pogodba ukine in podaljšuje le za 25 let. Do dogovora pa ni prišlo. Panamski narodnjaki, zlasti študentje, so začeli prirejati demonstracije proti ZDA. Do izbruha je prišlo prejšnji teden. Povod so dale — zastave. Dogovor od lanskega leta med obema državama je bil namreč, da se mora izobešati v Kanalskem pasu poleg ameriške tudi panamska zastava v znak suverenitete Paname nad ozemljem, danim »za večno« v najem. Ameriški študentje v con — seveda je zopet kdo stal za njimi — so razobesili ob nekem prazniku samo zvezdni prapor. Panamski tovariši — seveda zopet nahujskani — so vdrli v ameriški pas in je prišlo v petek do krvavih spopadov; 5 ljudi je bilo mrtvih, nad 100 pa ranjenih. Ameriške avtomobile so prevračali, metali bombe na ameriška poslopja. Ameriška vojaška oblast v kanalskem pasu je tudi odgovorila s solzilnimi bombami, pa tudi s puškami. Struna je skoraj počila, ko je panamska vlada pretrgala diplomatske stike z Washingtonom. Tedaj sta se pa neposredno vključila v nevarni spor ameriški predsednik Johnson in panamski predsednik Bruno Chiari. Domenila sta se, da bo posebna mešana komisija prišla v Panamo, da se spor reši.

Protestna resolucija Sveta SSL

Svet Skupne slovenske liste je imel v torek, 14. t.m., izredno sejo, na kateri je proučil vprašanje razlaščenja zemlje slovenskih kmetovavcev na področju Boljunca, Doline in Milje. Po daljši razpravi je soglasno sprejel protestno resolucijo, ki jo je poslal generalnemu komisarju dr. Mazzi. Vsebinska resolucija je naslednja:

»Upravni odsek — oddelek IV/a tržaške prefekture je z odlokom števil. prot. 1 - 7 - c - 3 - 22095 pooblastil Ustanovo industrijskega pristanišča v Trstu, da vključi v svojo last nadaljnjih 144 tisoč 479 kvadratnih metrov zemlje v katastrskih občinah Dolina, Boljunec in Milje. Gre za zemljišča z različnimi kulturami, med drugim za plodne njive, vinograde, gradbena zemljišča in nekaj gospodarskih poslopij, katerih večina se nahaja v neposredni bližini Domja. Ustanova industrijskega pristanišča je ponudila lastnikom razlaščenih zemljišč naravnost smešno nizko odškodnino.

Zgornji prefekturni odlok je vzbudil veliko ogorčenje med prizadetimi kmetovavci in vsem slovenskim prebivalstvom na Tržaškem. Lastniki razlaščenih zemljišč se čutijo ogrožene v svojem življenjskem obstoju ter odločno protestirajo proti razlastitvenemu ukrepu.

Svet Skupne slovenske liste, ki predstavlja slovensko prebivalstvo na Tržaškem, ugotavlja, da so lastniki razlaščenih zemljišč v ogromni večini slovenske narodnosti in kmetovavci, katerim pomeni razlaščenost zemlja edini ali znaten vir dohodkov.

Zato Svet Skupne slovenske liste protestira proti omenjenemu prefekturnemu ukrepu ter zahteva:

1. da se ustavi razlaščenje zemlje slovenskih kmetovavcev in vrtnarjev, ker se s tem spreminja etnična sestava zemlje, kar nasprotuje duhu člena 6. ustave in določilom Londonskega sporazuma;

2. da se preneha z okrnjevanjem plodne zemlje, kar škoduje koristim vsega tržaškega prebivalstva in nasprotuje »Zelenemu načrtu«;

3. da se odpravi protiustavni in krivični odlok ZVU št. 66;

4. da se plača za razlaščenost imovino odškodnina po tržni ceni, kakor določata ustava in zakon št. 2359 iz leta 1865;

5. da se pri nameščanju uslužbencev v podjetjih na industrijskem področju strogo izvajajo določila o prednosti pri zaposlitvi domačega prebivalstva;

6. da se ustanovijo na področju dolinske občine strokovni tečaji v slovenskem jeziku za poklicno preusmeritev delovnih moči, ki bodo zaradi razlastitve iskale zaposlitve v omenjenih podjetjih.

Trst, 13. 1. 1964

Svet Skupne slovenske liste

Segni v Ameriki

V ponedeljek je odletel državni predsednik Segni z zunanjim ministrom Saragatom na šestdnevni obisk v Združene države.

ve. Spotoma se je moral ustaviti zaradi slabega vremena v Montrealu v Kanadi. Šele v torek se je pripeljal v Washington, kjer ga je predsednik Johnson svečano in obenem zelo pristrčno sprejel.

Že v torek popoldne sta imela oba predsednika več kot enourno razgovor v Beli hiši. Poudarila sta skupna načela glede Atlantske zveze in o bolj živi vključitvi Italije v meddržavno politiko.

Predsednik Segni, kateremu je podelilo mesto Filadelfija častno meščanstvo, bo imel razgovore tudi z vodilnimi osebami NATO in Organizacije Združenih narodov. Imel je tudi poseben govor pred ameriškim kongresom.

Segnijeva politična potovanja se bodo nadaljevala 22. januarja v London in v sredi februarja v Pariz, kjer se bo sestal z De Gaullem. Med tema dvema obiskoma so pa predvideni razgovori z nemškim kanclerjem Erhardom v Rimu.

TOGLIATTI V JUGOSLAVIJI

V sredo je odpotovalo na obisk v Jugoslavijo odposlanstvo italijanske komunistične stranke, ki ga vodi strankin glavni tajnik Togliatti. Odposlanstvo je gost Zveze komunistov Jugoslavije. Predvideni so tudi razgovori z maršalom Titom.

V kratkem pa bo, kot znano, obiskal so sedno republiko tudi predsednik vlade Moro, katerega bo spremljal zunanji minister Saragat. To bo prvi obisk kakega predsednika italijanske vlade v Jugoslaviji.

Kje in koj smo Slovenci

(Nadaljevanje s 1. strani)

la v tistih intelektualnih poklicih, ki so se ukvarjali z vzgojnim delom ali pa sploh imeli opravka s širokim krogom ljudi. Iz vrst učiteljstva so skoro popolnoma izginili moški, ki so jih zamenjale ženske. Na tej in oni strani meje se šolniki v glavnem ukvarjajo samo s strogo šolskim delom, a z vzgajanjem podeželskega prebivalstva v raznih smereh javnega delovanja, kakor npr. z ljudsko-prosvetnim, gospodarsko-zadružnim ali pa sploh kakor koli prosvetiteljskim delom se ne ukvarjajo več. Vas je prepuščena precej sama sebi, to toliko bolj, ker so izginile ali pa se precej skrčile tudi druge kategorije javnih delavcev, ki so še do nedavnega vplivale na duhovni razvoj našega ljudstva. Na celotnem slovenskem etničnem ozemlju se je skrčilo število duhovnikov, nekaj zato, ker manj mladih ljudi čuti v sebi poklic za duhovnika, nekaj zaradi drugačnega položaja, ki je odmerjen Cerkev. Presenetljivo pa je dejstvo, da npr. na Tržaškem ni nobenih novih maš v zadnjih letih, medtem ko pa v Sloveniji spet raste, sicer zelo počasi in v majhni meri, število bogoslovcev. V precejšnji meri pa so izginili pod vplivom velikanske industrializacije tudi politični aktivisti, ki so zlasti v prvih letih po vojni vplivali po vsej slovenski zemlji na miselnost slovenskih ljudi. Pač pa se je približal ljudem zdravniški poklic. Socialno zavarovanje proti boleznim je prepredlo s svojimi ambulantami in zdravstvenimi domovi vso slovensko zemljo. Ni ga več med nami stanu, ki ne bi bil socialno zavarovan in zato ljudje polnijo bolniške ambulante, hodijo zelo pogosto na bolniške preglede, otroke po šolah pogosto pregledujejo v šolskih ambulantah, zdravniki zelo pogosto obiskujejo bolnike na domovih, skratka bolniško zavarovanje je spravilo v tesen stik široke ljudske kroge z zdravniki, a povrhu smo še dobili po vojni številne mlade zdravnike. Seveda je duhovni vpliv zdravnika na ljudi drugačne vrste kakor pri duhovnikih ali političnih aktivistih, v prvi vrsti, ker so zdravniki preobremenjeni z delom in tudi zato, ker samo način zdravljenja zahteva osebno individualiziran način obravnavanja.

Slovenci se zbližujemo, a družine se nam rahljajo

Na eno zelo pomembno dejstvo bi skoraj pozabili, ker se ga vsi premalo zavedamo. Po prvi svetovni vojni so boji na Korškem in nastop fašizma že okoli l. 1920 pretrgali stalne stike med posameznimi slovenskimi narodnimi skupnostmi, ki so prišle pod razne države. Nato je še nacizem zaostрил do skrajnosti to duhovno izoliranost posameznih delov slovenskega naroda, živčih v raznih državah. A med drugo svetovno vojno so nas tuje okupacije postavile še na hujšo preskušnjo, saj so nas ozemeljsko in telesno raztrgale in razgnale na vse strani. Po tej zadnji vojni pa tudi odmevi stalinizma v prvih povojnih letih niso pripomogli, da bi Slovenci v posameznih državah občevali v večji meri med seboj. Šele zdaj po 45 letih raznih omejevanj in pregrajevanj prihajamo Slovenci

med seboj preko olajšav obmejnih pasov, množičnega turizma in motorizacije med nami do tesnejših stikov. Odpasti pa bodo morale razne ovire, ne samo formalne v obliki raznih potnih listov, ampak tudi predsodki, nastali zaradi tako dolge izoliranosti. Doživljamo absurdne okoliščine, da posamezni deli slovenskega naroda poznajo bolj druge, včasih celo bolj oddaljene narode in dežele kot pa lastno slovensko zemljo in lastne slovenske ljudi.

Velikanske posledice je za slovenski narod tudi dejstvo, da že največji del naših žensk dela izven svojega doma v tovarnah in drugih službah. S tem se večajo dohodki in raste življenjska raven, a po drugi strani nimajo otroci prave roke, ki bi jih vodila, in so prepuščeni samim sebi. Družinske vezi se rahljajo. Pač pa se večajo vezi, ki vežejo odrasle zaposlene člane, na skupnost, na kolektive, kjer delajo, deloma na sindikate, ki pa nimajo takega pomena in vpliva, kakor je bilo pričakovati po sindikalnem gibanju prvih povojnih let.

Za zaključek: Smo majhen narod, ki ima skoro vse dobre in slabe lastnosti svojih večjih sosedov: malo rojstev in hitro rast življenjske ravni, beg s kmetov in večjo ali manjšo industrijo v vsaki drugi vasi, polno šolane inteligence vseh stopenj in vrst, čedalje bolj smo industrijski delavci, tehniki, inženirji, nikjer več hlapci ne svojim in ne tujim gospodarjem, umiramo na cestah pod kolesi splošne motorizacije, na vasi ni več žive besede, ampak samo tiskana in migotajoča na dnevnem časopisju, na radijskih aparatih in televizorjih, nismo torej izjema od naših sosedov in gremo civilizacijsko in kulturno vstric z njimi.

Tržaškega

PRED SESTAVO NOVEGA OBČINSKEGA ODBORA V TRSTU

Za prihodnji ponedeljek je bila sklicana seja tržaškega občinskega sveta. Na tej seji bosta župan Franzil in odbor odstopila, s čimer bo omogočena izvedba sporazuma med sredinsko-levičarskimi strankami o sodelovanju pri vodstvu tržaške občine.

Doslej so v občinskem odboru bili sami demokristjani, ki imajo v občinskem svetu 21 svetovavcev. Na listah ostalih treh sredinsko-levičarskih strank pa je bilo izvoljenih skupno 10 svetovavcev (5 socialdemokratov, 4 socialisti in en republikanec). Sporazum še ni bil objavljen, vendar se zdi, da bodo v odbor poleg demokristjanov vstopili še socialdemokrati in edini republikanec, medtem ko bodo socialisti nudili le zunanjo podporo. Za župana pa bo gotovo ponovno izvoljen dr. Franzil.

Posledice razkola pri socialistih

Sredinsko-levičarske stranke v Trstu so zaradi razkola, ki je nastal pri socialistih, zgubile večino (31 svetovavcev) v mestnem svetu. Od 4 svetovavcev, izvoljenih na listi PSI, je namreč eden (dr. Pincherle) vstopil v novo ustanovljeno stranko (PSIUP) in ne bo zato podpiral novega občinskega odbora.

Razkol pa drugače ni imel v Trstu pomembnih posledic, ker pripada večina socialističnega članstva avtonomistični struji, katero podpira tudi ogromna večina pripadnikov bivše NSZ, ki so vstopili v PSI.

Sesljan:

OBVEZNA SMETARSKA SLUŽBA

Z začetkom tega leta je devinsko-nabrežinska občinska uprava uvedla na svojem turističnem področju, to je v Sesljanu, Devinu in Štivanu, obvezno smetarsko službo, ki jo opravlja v lastni režiji.

Po sklepu občinskega sveta bodo koristniki te službe pričeli letos plačevati skupno z ostalimi občinskimi ter drugimi davki poseben davek za odnašanje smeti. Za zasebna stanovanja znaša davek letno 22 lir na vsak kv. meter, za zasebne pisarne ter druge urade 28 lir, za javne lokale, hotele in trgovine 36 lir, za industrijska podjetja 32, za javne urade, bolnišnice, zdravilišča pa 20 lir na kv. meter.

OPENSKI ŠTUDENTJE VABIJO

v nedeljo, 19. januarja, ob 5. popoldne
NA

VESEL KULTURNI VEČER,

ki ga prirede v dvorani Marijanišča na Opčinah. Na sporedu je več dramskih prizorov, narodne ljudske pesmi v besedi in ob slikah starih navad naših očetov.

Na Opčinah vlada že dolgo popolno mrtvilo. Mladi študentje bi radi prinesli nekaj spremembe. Prosiyo in vabijo vse Opence, naj pridejo v nedeljo v dvorano.

Nabrežina:

ZA DVE NOVI ŠOLSKI STAVBI

Na ponedeljkovi redni seji je devinsko-nabrežinski občinski svet sklenil, da zaprosi za državni prispevek za zgradnjo novih poslopij za otroška vrtca v Devinu in Šempolaju. Predlog je obrazložil odbornik Drago Legiša, ki je med drugim poudaril, da so prostori, v katerih se sedaj nahajata otroška vrtca, povsem neprimerni in ni druge rešitve, kot da se sezidata novi stavbi. Za šempolajski vrtec so izbrali prostor ob osnovni šoli, tako da bi k obstoječemu poslopiju dozidali nove prostore. Stroški bi skupno znašali 23 milijonov lir.

Za vrtec v Devinu pa so izbrali zemljišče za poslopjem osnovne šole. Ker so tu predvideni prostori za dva oddelka (slovenskega in italijanskega) in ker mora občina kupiti gradbeno zemljišče od zasebnika, bodo celotni stroški znašali 45 milijonov lir. Gradnja obeh poslopij bo torej predvidoma znašala 65 milijonov lir. Del tega zneska bi poravnali z državnim prispevkom, kot ga predvideva zakon z dne 24. 7. 1962 (najmanj 33 in največ 50% skupnih izdatkov). Za poravnavo ostalih stroškov pa namerava občina najeti posojilo pri enem pristojnih denarnih zavodov. Po krajši razpravi je bil predlog soglasno odobren.

Odbornik Colja je nato obrazložil potrebo po določenih spremembah regulacijskega načrta. Občinska uprava je namreč mnenja, da so nekatere določbe regulacijskega načrta prestroge in zato ovirajo ter omejujejo razvoj gradbene dejavnosti. Na predlog poročevalca je svet soglasno sklenil, naj odbor skupno z občinsko gradbeno komisijo natančneje prouči celotno vprašanje ter svoje zaključke predloži v odobritev občinskega sveta.

Zakon o gradbenih zemljiščih

Na koncu seje je svet imenoval posebno komisijo, ki ima nalogo, da prouči, kako naj se izvaja zakon o zazidljivih zemljiščih z dne 5. 3. 1963. Ker obstaja v devinsko-nabrežinski občini letovišcarska in turistična ustanova, je občina dolžna izvajati omenjeni zakon na tistem svojem predelu, ki spada v območje turistične ustanove, to je v Sesljanu, Devinu in Štivanu.

Mavhinje:

INTERVENCIJA DOMAČEGA SVETOVAVCA

Na zadnji seji občinskega sveta se je mavhinjski svetovavec Ludvik Pipan zavzel, da bi občina poskrbela za ureditev in asfaltiranje ceste iz Cerovelj v Mavhinje, ki je danes v zelo slabem stanju in zato težko prevozna. Župan je odgovoril, da je asfaltiranje te ceste za sedaj nemogoče, ker občina razpolaga le s sredstvi, ki so potrebna za ureditev in asfaltiranje notranjih poti v Mavhinjah. Občina pa bo kljub temu poskrbela, da se omenjena cesta vsaj za silno popravi.

Dela v Mavhinjah pa so nujno potrebna, ker se je v zadnjih časih občutno razvil tujski promet, kar je predvsem zasluga obnovljenih in moderniziranih domačih gostinskih obratov.

Slivno:

VPRAŠANJE ŠOLSKEGA POSLOPIJA

Svetovavec Just Terčon je na ponedeljkovi seji občinskega sveta povsem upravičeno sprožil vprašanje zgradnje šolskega poslopija v Slivnem. V tej vasi se namreč pouk vrši v zasebnem, tesnem prostoru, ki seveda ni primeren za šolo. O tem so se lahko prepričali vsi obiskovalci kmetijskega tečaja (okrog 25 oseb), ki je zdaj v teku v edini učilnici, s katero razpolaga osnovna šola. Osnovnošolskega pouka pa se letos udeležuje 12 otrok.

Župan je svetovavcu odgovoril, da so bila pred leti v okviru gospodarskega načrta občini že nakazana sredstva za zgradnjo šole v Slivnem, a da so bila ta sredstva na ukaz nadzornih oblastev pozneje določena v druge namene, češ da je v šolo v Slivnem vpisanih premalo otrok. Isto velja tudi za Štivan, ki tudi nima svojega šolskega poslopija. Župan je ob tej priložnosti poudaril, da bi vprašanje morda kazalo rešiti z najetjem posojila, o čemer bi pa svet razpravljajal na eni prihodnjih sej.

—0—

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

V soboto, 18. t.m., ob 20. uri in v nedeljo, 19. t.m., ob 15.30 v prosvetni dvorani »A. Sirk« v Križu

Josip Ribčič

»V KRALJESTVU PALČKOV«

V sredo, 22. t.m., ob 18. uri na Opčinah

»V KRALJESTVU PALČKOV«

Beneška Slovenija

PROSNID

V naših dopisih smo že večkrat poudarjali, kam bo pripeljalo neprestano izseljevanje iz naših slovensko-beneških vasi. Še nekaj let, če bo šlo tako dalje, pa ne bo v marsikaterem naselju nič več podmladka, niti prebivavcev v srednji starosti; samo še stari ljudje bodo čuvali ognjišča pradedov. Ko bodo še oni umrli, bo tudi vas zginila v pozabo.

Na takem stališču je danes gorska vasica Prosnid ob italijansko-jugoslovanski meji. Spada pod občino Tipano, ki je ena izmed najbolj zapuščenih. Vas Prosnid pa prednjači v teh žalostnih razmerah. To pa ni samo naše »hujskaško« mnenje, ker o tem žalostnem stanju pišejo tudi italijanski pokrajinski dnevnik.

Do sem gori sploh ni speljana nobena prava cesta, zato se je tudi vsak napredek ustavil že v prvem klancu spodaj. Če prisopihaš po omotičnem kolovozu v vas, ne ugledaš drugega kot kopo očrnelih in vegetativnih bajt. Le cerkev s starinskim stolpom in šolsko poslopje spominjata na neki drugi boljši svet. Če vprašaš domačine, od česa žive, ti še sami ne znajo povedati.

Pravzaprav je odgovor lahek: kar jih je doma, žive od »mizerije«, večina jih je pa v tujini. Kar je mladega in srednje starosti, beži vse s podrtih domačij v inozemstvo, tudi če je tam kruh grenak, a imajo

GORIŠKI VOLIVCI

Na občinskem uradu so na razpolago za ogled novi volivni imeniki. Iz njih je razvidno, da znaša skupno število goriških volivcev 31.733, med temi 17.349 žensk. V primeri s prejšnjimi sezname je število narastlo za 732 enot. Tokrat se je pa izkazalo, da prevladujejo med novimi volivci moški. Razmerje je: 422 moških in 310 žensk.

Dodatni pregled volivnih seznamov se bo izvršil še enkrat v mesecu februarju in nato še pred volitvami v deželni svet. Po dosedanjih vesteh bodo te volitve v mesecu aprilu ali pa v prvi polovici maja.

SOCIALISTIČNI RAZKOL

Razkol v socialistični stranki ima svoj odmev tudi v goriški in videmski pokrajini. V Gorici šteje socialistična stranka 513 vpisanih članov; od teh jih je 290 ali 56 odstotkov bilo za levo strujo. Kolikor je socialistov po slovenskih krajih, ti so za avtonomiste ali za dosedanje PSI; v furlanski nižini, zlasti v Ronkah in Tržiču so pa za novo stranko, ki so jo ustanovili razkolniki. V videmski pokrajini je tudi okoli 66 odstotkov za levo strujo. Oba socialistična poslanca Marangone in Fortuna sta bila izvoljena z glasovi levičarjev v stranki. Sama sta že večkrat poudarila načelno povezavo z levico. Sedaj sta pa izjavila, da ostaneta v sklopu Nennijeve stranke, a bosta še z nekaterimi drugimi poslanci tvorila opozicionalno krilo v njej.

Nove razmere bodo vplivale tudi na kandidature pri prihodnjih deželnozborskih volitvah. Dokler je bila socialistična stranka še skupna, so imeli nje slovenski člani še kako blede upanje, da bi postavila socia-

- *Kanalška dolina*

vsaj upanje, da si za bodočnost kaj izboljšajo. Doma pa še upanje zamre. Poglejte, kaj pravijo številke: leta 1951 je bilo vpisanih v Prosnidu, po uradni statistiki, 524 oseb kot prebivavcev z rezidenčno pravico. V resnici jih je bilo doma komaj kakih 400 ali še manj. Danes jih pa ne naštejete več kot osemdeset.

Človek bi žalosten vzdihnil: tukaj se je življenje ustavilo.

TRBIZ

Zamrle ceste in megla, ki ovira v večernih urah prost razgled, že začenjajo kositi smrtne žrtve. V soboto popoldne je korakal proti domu v ulici Diaz 41-letni delavec Štefan Di Lenardo, doma iz Režije. Za njegovim hrbtom je pridrvel avto z nekim podčastnikom. Voznik ni opazil zaradi megle pešca pred sabo, dokler se mu ni približal na 200 metrov. Takrat je pa bilo že prepozno, da bi osuknil krmilo, pa tudi ni mogel zaradi spolzkega cestišča. Avto je zadel nesrečnega delavca, družinskega očeta, kar na polno v hrbet. Treščil ga je na asfalt, kjer si je prebil lobanjo in je ostal na mestu mrtev.

V nedeljo je bilo po naših snežiščih vse polno smučarjev. Na sneg je prišla tudi skupina slovenskih srednješolcev iz Gorice, ki so se pod vodstvom svojih profesorjev prav pridno vadili v »belem športu«.

listična stranka koga izmed njih na kandidatno listo. Po razkolu je pa ta možnost dosti manjša.

STEVERJAN

Dne 11. januarja je bila v Števerjanu občinska seja. Med raznimi drugimi predlogi je prišel v razpravo tudi predlog svetovavca Zdenka Terčiča. Pravzaprav je to protest, ki se tiče časti in ugleda števerjanske občine. Poleg cerkve, pokopališča in spomenika padlih je odprta že več časa gostilna, pravzaprav osmica, kjer se pivci včasih precej glasno zabavajo, če ne celo vpijejo.

Proti krčmam in gostilnam nimamo načelnih ugovorov, toda svoje lokale naj imajo na takih krajih, da se ne motijo verska čustva faranov. Te misli je tolmačil omenjeni protest svetovavca Terčiča, katerega so sprejeli vsi navzoči svetovavci, razen enega. Izglasovani ugovor se glasi:

»Pokopališče, spomenik in cerkev so za nas sveti kraji in zato vsega spoštovanja vredni. Mislim, da bi vsak javni lokal v neposredni bližini onečlašal navedene prostore, posebno kar se tiče pokopališča, ki meji na dvorišče in je oddaljeno le par metrov od poslopja, namenjenega za gostilno. Vsem je znano, da so se tam dogodile že neprimernosti, ko so nekateri gostje motili obrede na pokopališču. Zato pozivam, da tudi mi s tega mesta, katerega so nam zapuščali števerjanski volivci, ostro protestiramo in izrečemo nasprotno mnenje.«

Svetovavec je tudi predlagal, naj se zgornji protest proti neprimerni lokalizaciji gostilniških prostorov pošlje tudi drugim pokrajinskim oblastem.

Včeraj popoldne ob treh smo pokopali 65-letnega Franca Klanjščeka. Pokojni Franc je bil spoštovan možak, tihega in resnega značaja. Pošteno je vzgojil enega sina, ki je števerjanski podžupan in dve hčeri. Rajnemu želimo večni mir, družini in sorodnikom izražamo globoko sožalje.

RAZGOVORI V NOVI GORICI

V ponedeljek je imel goriški socialno-demokratski poslanec Zuccalli neuradne razgovore s političnimi predstavniki v Novi Gorici. Poslanec je bil povabljen na sestanek od predsednika zamejske komisije v Kopru dr. Poliča. Razgovora se je udeležil tudi zvezni poslanec Milan Vižintin.

V razgovoru so se dotaknili tudi ureditve mejnega prehoda na Blatnih, ki se že dve leti ne premakne z mrtve točke. Druga točka je bila gradnja ceste iz Nove Gorice v Brda, ki bi šla deloma po italijanskem ozemlju pri Štavnju.

Dotaknili so se tudi šolstva na obeh straneh meje. Navzoči pri sestanku so se strinjali, da bi morali vsi dosedanje profesorji in učitelji na slovenskih šolah v Italiji in na italijanskih v Jugoslaviji doseči pod gotovimi izjemnimi pogoji stalnost v službi. Upeljejo naj se tudi stalni obojestranski uradni seminarji za izpopolnjevanje šolnikov.

Med probleme, ki se tičejo obmejnega prebivalstva, so vključili tudi avtomobilsko cesto Polmanova-Ljubljana.

Iz Goriške

Želeti bi bilo, da se vse te točke neuradnih razgovorov prenesejo tudi na uradno raven in da se pritegnejo k razpravam tudi strokovnjaki, zlasti kar se tiče šolskih vprašanj.

GORIŠKA POLEDICA

V ponedeljek se je vreme v Gorici nenadoma tako čudno sprevrglo, da si niso meščani niti najmanj pričakovali kaj podobnega. Tisti, ki so šli z doma po opravkih okrog osme ure, so šli še po suhem, čeprav je bilo dovolj mrzlo. Okrog devete ure pa je padla gosta megla in iz nje se je cedila vlaga, ki je v mrazu pokrila vse ulice z gladko zmrzaljo. Pešci so hodili kot po steklu. Avti so se kar sukali na ovinkih. Mestni avtobusi so se morali na kolikor kaj strmih ulicah ustaviti. S Korna do Katarinija jih je stala dolga vrsta v vseh možgih legah. Ves promet se je za poldrugo uro kar ustavil. Mestni uslužbenci so začeli z vso naglico posipati pesek na važnejša križišča.

Nekoliko zakasnela skrb pa ni preprečila številnih nesreč po mestu. Nad 15 oseb je tako nesrečno zdrsnilo in padlo, da se bodo morale zdraviti po več kot 10 dni. Manjše nesreče in padce pa Zeleni križ sploh ni zabeležil, toliko jih je bilo. Najhuje je bila menda prizadeta 71-letna gospodinja Ivana Vuga. Zdrknila je na poledici na Kornu in se je hudo poškodovala. Šele proti poldne so se tla toliko odtajala, da je bila stopinja bolj sigurna. Naslednji dan pa je začel na tiho in gosto curljati leden dežek, ki tudi ne obeta nič dobrega.

POROKA

Prejšnji teden, in sicer v soboto, sta stopila pred oltar v stolni cerkvi nevesta Joanda Leban in ženin Andrej Černigoj, radiotehnik po poklicu. Novemu paru, ki izhaja iz zavednih slovenskih družin, želimo obilo sreče na novi življenjski poti.

NATEČAJ

Solsko skrbništvo v Gorici nam sporoča, da je v Uradnem listu razpisan natečaj za 503 službena mesta v upravni službi pri šolskih skrbništvih in pri osrednjih uradih prosvetnega ministrstva.

Ze dalj časa se opaža, da se priglaja za te vrste natečajev zelo malo kandidatov. Zmagovavcem pri natečajih se nudi možnost, da dobijo službe v domači pokrajini.

Prošnje za udeležbo pri natečaju se morajo vložiti 60 dni po objavi v Uradnem listu. Vsa druga pojasnila in vpogled v Uradni list pa dobe pri Šolskem skrbništvu v Gorici.

SMRT

V ponedeljek je umrl v Gorici znani trgovec in zakupnik časopisnih razprodaj Vittorio Molesini. Nad pol stoletja se je ukvarjal s časopisno razprodajno agencijo. Skozi njegove roke je šla tudi razprodaja našega lista. Učakal je 80 let.

Naročnike, ki še niso poravnali naročnine, opozarjamo, naj to store čim prej. Poravnajo jo lahko ali na upravi lista ali po poštni položnici, ki jo dobe na vsakem poštnem uradu.

Uprava

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Nova revija „MOST“

V Trstu je izšla v soboto nova slovenska revija »Most«. Izhajala bo četrtletno. Prva številka obsega 48 strani in ima prav čedno zunanjo opremo. »Most« izdaja skupina tržaških, koroških in na Dunaju študirajočih slovenskih intelektualcev, ureja pa jo uredniški odbor, v katerem so Vinko Beličič, Lev Detela, Flori Lipuš, Aleš Lokar in Drago Stoka.

V uvodnem članku uredništva je rečeno med drugim: »Nova slovenska revija... ni in ne bo bita glasilo kake stranke pa tudi ne kake ideologije v ozkem pomenu besede, marveč roka, ki se ponuja ljudem čistih namenov in dobre volje... Naša revija ima oči uprte naprej, dasi hoče ohraniti zvestost vsem vrednotam minulih časov, ki so že po svojem bistvu neuničljive. Služiti želi nadaljnjemu svobodnemu razvoju in rasti slovenske kulture ter duhovnemu utrjevanju slovenstva. Navezana je edino na poštenost svojih sodelavcev in na moralno ter materialno pomoč, katero pričakuje od svojih bralcev in naročnikov. Le-te upa najti predvsem med mlajšim slovenskim izobraženstvom, ki se zdi danes nekako razpršeno, odsotno in zbegano, v kolikor se ne rešuje v cenene besede... Nova kulturna revija, ki želi biti moderna, kritična in npravo čista v iskanju osvobajajoče resnice in odgovor na raznolita vprašanja, se je rodila v Trstu, velikem obmorskem mestu ob meji matične domovine, ki je bogato slovenske kulturne tradicije. Tu in drugod v zamejstvu se prosto križajo ideje, ki oblikujejo nov svet, zato ne bi bilo prav, ako se ne bi slišal tudi glas slovenskih kulturnih delavcev, ki imajo bodisi svojemu narodu bodisi velikemu svetu kaj povedati... Revija je zasnovala skupina ljudi, ki jih družijo spoznanje, da je treba rasti v bodočnost iz pozitivnega v preteklost, ter da je bodočnost sveta in tudi Slovencev mogoča samo s prepletanjem in z zdravim tekmo različnih struj, gibanj in generacij v svetu...«

Večino revije zavzema leposlovje. Naj omenimo najprej pesnike. Vinko Beličič je prispeval tri pesmi pod skupnim naslovom »Tambre d'Alpago«. (To je letoviški kraj v italijanskih Alpah). Vse tri pesmi, ki imajo naslov »Drozg«, »Kakor planine« in »Zlat spomin«, preveva poletno razpoloženje v planinah, razpoloženje človeka, ki se je »pred nožem daljnih mest« zatekel v višine in išče tam gori v soncu planin ozdravljenja od strupa modernega življenja. Te pesmi samo potrjujejo znano dejstvo, da je Beličičeva lirika tesno povezana z doživljanjem narave, odmaknjena pa od neposrednemu sodobnemu življenju, ki ga pojmuje kot trčenje brutalnih sil in kot strup za duševno življenje. Zato rad meditira v samotni. V oblikovnem pogledu ne prinašajo te pesmi nič novega, vendar najdemo v njih nekaj drznejših primer. Stanko Janežič je napisal pesem »Moja zemlja«, ki jo polnita rahla melanholija in ljubezen do domače zemlje, oblikovno pa je preprosta. Milena Merlak-Detela je objavila pesmi »Krvnik samote« in »Na morskem dnu«, obe po obliki in vsebini izrazito moderni in zaradi svojih fantastičnih primer ter abstraktnosti seveda marsikomu nerazumljivi. Užival bo pač bolj muziko njihovih besed kot njihovo vsebino. Vendar sta obe lepi in polni nežnega čustva, zlasti druga, »Na morskem dnu«, pa tudi tihe in sladke melodije kakor poigravanje valčkov ob osamljeno čer v morju.

V pesniško vrsto »pesmi v prozi« bi lahko prišle »Nezakonske trave« Bora Kostaneca, v katerih najdemo prav lepe poetične prispodobne in pristno občutje narave, a tudi mnogo izumetničenosti, ki se zdi bolj posnemanje tujih vzgledov. Lev in Milena Detela sta prevedla tudi pet pesmi letošnjega Nobelovega nagrajenca Giorgiosa Seferisa in napisala kratko uvodno besedo o njem. Tako je ta veliki grški pesnik zelo dostojno predstavljen tudi Slovincem.

Med pripovednimi sestavki kar nekoliko preseneti daljša novela Aleša Lokarja »Praznina«, v kateri opiše izlet tržaškega odvetnika onstran državne meje in tudi onstran meja konvencionalne morale. Njegovo pripovedovanje je živo in zanimivo, pač pa se pozna, da je začetnik, ker je ponekod nekoliko preveč razvlečeno (npr. uvodne strani), pa tudi snovi še ne obvlada popolnoma suvereno. Zlasti proti koncu mu je »ušla« in novela nenadno močno upade v tonu. Končni razgovor med odvet-

nikom in dekletom iz Ljubljane je precej banalen in tudi psihološko ne prav utemeljen. Iz njega spoznamo, da je tisti odvetnik zelo plitev človek in zato nas takoj mine pravo zanimanje zanj. Bravcu je končno vseeno, kaj čuti tak banalen tip po takem doživetju. Bolj bi ga zanimalo, kako bi prišel preko tega notranje tenkočutnejši in bolj zapleten značaj. Vendar smo lahko veseli Lokarjevega pripovednega talenta. Z njim smo končno spet dobili, kot kaže, v Trstu novega pisatelja, od katerega si res še lahko kaj obetamo. Rafko Dolhar je prispeval črtico »V kraškem sanatoriju«, brez prevelikih literarnih zahtev, a napisano z občutjem in globokim humanim čutom. Pravzaprav je to nekaj zanimivih strani iz zdravniškega dnevnika.

Esejistična plat revije je mnogo bolj šibka kot leposlovna; rešuje jo esej o filozofu Teilhardu de Chardinu, ki ga je napisala Miriam Gregorčič. Napisan je temeljito, a morda nekoliko presuho, pre-

abstraktno. Vendar dobro seznanja Slovence s tem tako aktualnim in hkrati spornim francoskim katoliškim filozofom. Drago Stoka je napisal članek »Terjamo pravične zakone«, namreč za slovensko manjšino v Italiji v zvezi z Memorandumom. Flori Lipuš pa opozarja na vlogo, ki naj bi jo imela Koroška kot most, ki povezuje. Nekoliko naivno zveni njegova vera v Človeka (z veliko začetnico) in v svetovno kulturo, po Toynbeeju. Tudi tu občutimo nekoliko preveč izumetničenega zanosa, kot v njegovih »Nezakonskih travah«. Marsikaj se da bolj preprosto in bolj pristržno povedati. Zanimivo kritičen je kratki esej Leva Detela »Eppur si muove« o krizi slovenskega založništva v zamejstvu oziroma o njegovem nerazumevanju za moderno slovensko literaturo. Njegov prispevek o »Krizi romana in leningrajskega zasedanja Evropske zveze pisateljev« je samo poročilo. Na koncu naj omenimo še kratki kritični prispevek Borisa Podreke o lanski ljubljanski grafični biennali in kratko dobrohotno oceno Vinka Beličiča o pesniški zbirki Valentina Polanška »Grape in sence«.

To je vsebina prve številke revije »Most«. Zdi se nam, da je obstala bolj na robu aktualnega dogajanja, da pa je v literarnem pogledu na dostojni ravni.

E. Z.

„V kraljestvu palčkov“

Nova premiera Slovenskega gledališča

Slovensko gledališče je pripravilo našim otrokom v Trstu in okolici spet veselo presenečenje z uprizoritvijo pravljicne igre Josipa Ribičiča »V kraljestvu palčkov«. Uprizoritev je režiral Joško Lukeš in izvalil iz vsebinsko skromne in fantazijske tudi ne posebno bogate igre, kar je le mogel. In resnično veliki uspeh, ki ga imajo te predstave pri naših otrocih (in tudi odraslih... otrocih), je v prvi vrsti njegova zasluga.

Vsebinska je, kot rečeno, precej skromna: mala Anica se izgubi k palčkom, ki si jo hočejo izbrati za kraljico, a ona noče ostati pri njih, če ne bo pri njej tudi mamica. Tako jo gredo palčki iskati, a jim ni prav jasno, kaj je to: mamica. Vedo le, da je to ljubezen in sreča in zaklad. Tako najdejo marsikaj, o čemer mislijo, da bo Anico zadovoljilo, a njihov trud je seveda zaman, in tako Anica s pomočjo prijaznega dvornega norčeka končno pobegne iz sveta palčkov in se vrne k mamici. Konec je bil spremenjen v toliko, da so črtali iz igre nepsihološko Aničino smrt, ki je doslej po nepotrebnem povzročila v otrokih potrnost, da so žalostni odhajali s predstav. Zdaj jih zapuščajo veseli in potolaženi: Anica je spet pri mami.

V igri nastopa zelo veliko oseb in režiser je imel na razpolago le malo izkušenih igravcev. Precej jih je menda celo prvič igralo, vendar so vsi

svoje vloge dobro rešili ter jih je treba pohvaliti, zlasti še Bogomilo Kravsovo, ki je igrala Anico zelo naravno. Precejšen prispevek so dali uprizoriti seveda bolj izkušeni igravci, med katerimi jo je zlasti poživljal Silvij Kobal kot dvorni norček. Raven uprizoritve pa so dvigali tudi Martinuzzi, Sta-rešinič, Milič in Raztresen, izmed igravk pa Rodoškova, Nakrstova, Sardočeva in Caharijeva.

Glasbo je zložil Ivan Grbec, plese pa je nastudirala Olga Gorjupova. Orkester je dirigiral Oskar Kjuder. Za scenografijo je bil odgovoren Milan Butina, za domiselne in čedne kostume pa Alenka Bartlova.

Slovensko gledališče je že, ali pa bo še moralo dati v okoliških krajih dodatne predstave te pravljicne igre, tak je naval malega občinstva. Usujejo se celo solze, ko javijo, da je zmanjkalo vstopnic. Takega občinstva bi si želelo Slovensko gledališče tudi med odraslimi.

Zdi se nam, da bi bili otroci zelo zadovoljni, če bi jim pripravilo naše gledališče dve mladinski igri na leto.

CERNIGOI RAZSTAVLJA

Do 23. t. m. je v Občinski galeriji v Trstu odprta razstava tržaškega slikarja Avgusta Černigoja. O tej razstavi priobčimo daljše poročilo v prihodnji številki.

Umrli je Ksaver Meško

V nedeljo dopoldne je umrl v bolnišnici v Slovenj Gradcu slovenski pisatelj Ksaver Meško. Bil je v devetdesetem letu. Užival je velik ugled v slovenski javnosti, tako zaradi svojega dela, kot tudi zaradi svojega moralnega lika. Dolga desetletja, vse do svoje smrti, je kljub svoji pisateljski slavi opravljal težko službo župnika v samotni gorski fari Sele pri Slovenj Gradcu. Tam je našel mir, daleč od vsakega večjega središča, da je bil sal in meditiral o življenju. Vse do zadnjega je pisal namreč tudi pisateljsko aktiven, tako da skoraj nima primere v slovenski literarni zgodovini. Celjska Mohorjeva družba je izdala v povojnem času več njegovih del.

Meško je zajemal snov za svoje črtice, daljše novele in povesti iz življenja kmečkih ljudi, katere je dobro poznal, ker je ves čas kot duhovnik deloval med ljudstvom in po večini v odročnih krajih. Posebno mu je bila pri srcu Koroška s svojimi tihimi, vdanimi in notranje globokimi ljudmi. Dolgo časa je pastiroval v sedanji avstrijski Koroški, v povojnem času pa na Selah, ki geografsko še spadajo k slovenskemu delu Koroške.

Ksaver Meško se je rodil v Ključarovicah pri Ormožu. Še kot bogoslovec je začel pisati in objavljati. V svojih mladih letih si je ustvaril ime s številnimi knjigami črtic in drobnih novel, delno iz kmečkega življenja, v duhu simbolizma in slo-

venske moderne, delno pa z romanom »Kam plovemo« in »Na Poljanah«. V prvem je skušal obdelati probleme modernega življenja, kot jih je takrat pojmoval, v romanu »Na Poljanah« pa slovenski nacionalni problem pred prvo svetovno vojno. Posebno značilni zanj sta zbirki »Ob tihih večerih« in »Mir božji«, v katerima je prišla njegova pisateljska narava najbolj do izraza. V teh črticah je tudi najbolj pristen, najbolj iskren in samostojen. Priznati je treba, da je imel zaradi svoje k meditativnosti nagnjene narave vedno nekoliko pasiven odnos do dogajanja, zato je iskal predvsem mir in možnost, da je razmišljal o življenjskih pojavih. Ni pa posegal vanje kot aktiven idejni bojevnik ali oblikovalec. V tej pasivnosti je glavna šibkost njegovega pisateljskega dela, ker mu ni dala, da bi razvil svoje koncepte in da bi se dvignil iznad črno-belega opisovanja in idilike ter lepene. Po svojem katoliškem svetovnem nazoru je bil prepričan, da bo dobro vedno zmagalo nad zlom in da mora ostati med obojima vedno jasna meja. Te meje se je vedno dosledno držal, tako v svojem pisanju kot v svojem življenju. Bil je vzgled skromnega in kljub vsej pisateljski slavi ponižnega, Bogu vdanega duhovnika. Dolgo časa si je še v visoki starosti kot župnik in monsignor celo sam kupal. Toda v tisti samotni, katero si je izvolil, je bil gotovo srečen kakor le malokdo.

GOSPODARSTVO

Umetna gnojila - ključ kmetijske proizvodnje

Danes si skoraj niti misliti ne moremo, kako bi bilo s kmetijstvom v Zapadni Evropi, ako ne bi imeli umetnih gnojil. Domačih gnojil zlasti hlevskega gnojila je mnogo premalo, da bi le deloma pognojili vse površine, ki služijo kmetijski proizvodnji. Zaradi nezadostnega gnojenja bi bili pridelki bolj pičli, medtem ko potrebuje človeštvo vedno več pridelkov za prehrano. Eden glavnih činiteljev za zvišanje pridelkov pa so ravno umetna gnojila, če jih znamo uporabljati. Če pa z umetnimi gnojili ne znamo ravnati in se ne damo podučiti, nam ta gnojila lahko škodujejo in pridelke lahko celo zmanjšajo. Iz tega je razvidno, kako važno je, da vsak kmetovavec dobro obvlada kmetijsko tehniko in čimprej spozna njene predpise — predvsem glede uporabe umetnih gnojil, zdravstvene zaščite kmetijske kulture v vseh njenih življenjskih razdobjih in pridelkov v shrambah. Ker pa se kmetijska tehnika vedno bolj izpopolnjuje in nam vsako leto prinese kaj novega, ni današnji kmetovavec nikdar dovolj podučen in se mora stalno izpopolnjevati.

Poraba umetnih gnojil je na površinsko enoto pri posameznih narodih tem višja, čim bolj izobražen je dotični narod, in narobe. V Evropi je najvišja poraba v njenem srednjem in zapadnem delu, drugod po svetu pa v ZDA in Kanadi. Tako je Zapadna Evropa v letu 1961-62 izdelala 40 milijonov stotov kalijevih umetnih gnojil, skoraj 45 milijonov stotov dušičnih in 39 milijonov stotov fosfornih. Vse številke so večje kot v prejšnjem letu. Proizvodnja je zadostovala za domačo potrebo in znatne količine so bile še izvožene, predvsem v vzhodne in afriške države. Tako so izvozili nad 11 milijonov stotov dušičnih gnojil, nad 2 milijona stotov fosfornih in nad 5 milijonov stotov kalijevih.

Proizvodnja umetnih gnojil se v ZDA in Kanadi zelo hitro dviga in je dosegla pri dušičnih 29 milijonov stotov s 7% poviškom v zadnjem letu, 28 milijonov stotov pri fosfornih s poviškom 8% in 25 milijonov stotov pri kalijevih z visokim poviškom 21%. Potrošnja umetnih gnojil se dviga vsako leto, in sicer okoli 5%, pri dušičnih pa celo za 7%.

Veliko pomanjkanje umetnih gnojil pa je v Sovjetski zvezi in drugih komunističnih državah. Mnogi pravijo, da je prav v tem vzrok, če je zadnja žetev tako slabo izpadla in je zavaladalo tako pomanjkanje žit — posebno pšenice — v Sov. zvezi in ostalem komunističnem svetu. Drugi trdijo, da je te države obiskala zelo huda suša, drugod so bile pozebe, krive so tudi kobilce in druge naravne nezgode. Polagoma se pa tudi izve, da so segnile velikanske zaloge pšenice, da je mrčes uničil milijone pudov žita (pud = 16 kg) in da je zaradi pomanjkanja prevoznih sredstev propadlo ogromnega žita. Zopet se je izkazalo, da so deviške zemlje Nikite Hruščova v Kazakstanu navadna polomija in da dotičnih 30 milijonov ha ne ustvarja žitnih

zalog, temveč jih gloda, saj so dotične ogromne površine — 6-kratna površina posejana s pšenico v Italiji — samo enkrat dale srednjo letino, parkrat so nekoliko obilno površile vsejano seme, v ostalih letih pa niso vrnila niti semena. Pomanjkanje žita v Sov. zvezi pa mora biti hujše, kot javljajo, ker se je zvedelo, da manjka celo zelo mnogo semenskega žita za spomladansko setev. Skrajna sila je nekatere prisilila, da so segli po semenskem žitu in si s tem žagali vejo, na kateri so sedeli.

Skrajno neprijetno je moralo biti Hruščovu in njegovim, preden so se odločili zaprositi ZDA in ostali zahodni svet za pomoč. Zaprošiti za pomoč tiste ZDA, katerim je Hruščov napovedal tekmo za večji kos mesa in masla in bo rok te tekme potekel za 2 leti. Prodaja žita Sovjetom namreč ni za prodajavce noben dober posel, ker bi dotično žito dalo več dobička, če bi ga pokrmili živini.

Seveda je za Hruščova in tovariše takšno stanje zelo mučno in zato iščejo rešitev, da se kaj takega več ne ponovi. Mislijo, da nudijo umetna gnojila to rešitev. Po poročilu Hruščova je osrednji odbor partije sklenil visoko dvigniti proizvodnjo in potrošnjo umetnih gnojil. Ugotovili pa so, da je tovarn za umetna gnojila premalo, zaradi česar je potrebno zgraditi nove. Če bi Amerikanci kaj takega sklenili, bi postavili v par tednih stotino tvornic za superfosfat, za druga umetna gnojila ne tako hitro. V Sov. zvezi pa ne bo šlo tako hitro in gotovo bodo zelo redke nove tvornice, ki bi izdelale kaj umetnih gnojil že za spo-

mladansko setev. Hruščov pravi, da mu mora zapadni svet zgraditi tvornice in posoditi tudi več sredstev za to, nekaj sredstev pa bodo dali tudi Sovjeti. Tudi to željo bo izpolnil zahodni svet.

Hruščov pravi, da je glede kmetijstva potrebno posnemati zapadne kapitaliste in da je zato potrebno spremeniti rusko kmetijstvo iz ekstenzivnega v intenzivno, kar se pravi, da je potrebno — izrabljajoč predpise kmetijske kulturne tehnike — pridelati na manjših površinah najvišjo mero pridelkov. Zato pa so potrebna umetna gnojila. — Potrebna so res umetna gnojila, a potrebna je še mnogo drugega, predvsem pa veselje in ljubezen do dela. In kmetijstvo uspeva, če ga ljubiš.

—0—

Cepljenje lucerninega semena

Uveljavlja se koristna praksa, in sicer cepljenje deteljnega semena. To opravilo je priporočljivo, če hočemo doseči bolj zgodnje in bogatejše košnje detelje. Opravilo je precej enostavno, izvršimo ga pa par ur pred setvijo. Vsakih 10 kg semena polijemo z litrom vode, v katero smo premešali nekoliko prahu s posebnimi bakterijami. Te bakterije črpajo iz zraku dušik, s katerim se hranijo in se vežejo na zemljo okoli deteljnih korenin. Tako navlaženo seme osušimo v senci in šele potem sejemo. Iz vsakega semena se razvije rastlina, ki ima na razpolago dovolj bakterij za črpanje dušika iz zraku in ki ima tako pogoje, da postane močna in zdrava. Zato so taka deteljišča močna in trajajo več let.

Cepljenje deteljnega semena z bakterijami je vedno priporočljivo, posebno če hočemo z deteljo posejati kakšno bolj kislo zemljišče. Na takih zemljiščih lucerna lepo izklijе, a kmalu porumeni in nato umre.

Umrli je „oče mixomatosisa“

Pred nekaj dnevi je v Franciji umrl 89-letni dr. Delille Armand, katerega v Franciji upravičeno smatrajo za očeta »mixomatosisa«. Na njegovem premoženju Maitlebois v okrožju Eure-et-Loir se je namreč zaredilo zelo mnogo podivjanih kuncev, ki so delali velikansko škodo. Da bi se jih rešil, si je preskrbel kužilo (virus) mixomatosisa in ga vcepil dvema kuncema ter ju izpustil. To se je zgodilo 20. junija 1952. Prvo obolenje je bilo javljeno oktobra 1952, a medtem se je bolezen že zelo razpasla po Franciji in vseh okoliških državah z Anglijo vred. Zdravstvene oblasti niso vedele vse do 24. junija 1953, kaj bolezen povzroča, ko je Dr. Delille osebno predložil Medicinski akademiji v Parizu poročilo o svojem »poskusu«, ki je v enem letu povzročil že tako velikansko škodo.

V Italiji so zaznamovali prvi pojav bolezni avgusta leta 1955 v pokrajini Imperia, kjer je v naslednjem letu — zopet v avgustu nastopila zelo silovito, a ne tako kot istega leta v oktobru v Toskani. Središče bolezni v Toskani je bilo državno posestvo S. Rossore, bivša last hiše Savoja. Od tu se je bolezen razširila po vsej Toskani, Umbriji in Markah. Zdi se pa, da je glavni val bolezni šel mimo — seveda, ko je že

povzročil ogromno škodo — in trenutno je v Italiji okoli 50 okuženih središč in od teh polovica v Toskani. V Franciji je še okuženih 1.700 občin v 60 okrajih, poginilo pa je nad 300.000 živali, največ leta 1953.

Mixomatosisa so prvič opazovali leta 1898 v Montevideu v Urugvaju, potem v Braziliji, a v Ameriki ni delala preglavic. Leta 1920 so virus bolezni prenesli v Avstralijo in tam vcepili podivjanim kuncem, ki so resno ogrožali tamkajšnje mlado kmetijstvo. Dosegli so popoln uspeh.

Danes še nimamo učinkovitega zdravila proti mixomatosisu in zalego ni nobeno cepivo. Izkazalo pa se je, da bolezen najbolj širijo komarji, ki se okužijo na iztrebkih in na gnojnih izpuščajih iz bul na obolelih zajcih in kuncih. Ker komarji nikdar ne letajo proti vetru, se kunci v zajčnicah obvarujejo pred okuženjem, če so te obrnjene v smer proti vetru. Če so zajčnice druga nad drugo, je priporočljivo držati najbolj spodnjo prazno. Če je bolezen v okolici, ne smeš krmiti sveže krme, ker bi lahko bila okužena.

Tudi v naših krajih so baje že opazili mixomatosisa, a se zdi, da je šlo le za lažje primere.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

»BREZ PROGRAMA«

Virgil Šček je pred volitvami meseca maja 1921 razodel ves svoj program. Pod gornjim naslovom je priobčil v Edinosti članek, v katerem pravi, kako se je »Jugoslovenska narodna stranka« porodila pred volitvami. Nastala je po pobudi društva Edinosti, ki ni imelo nikdar socialno-gospodarskega pro-

94. Dr. E. BESEDNJAK

grama. Zakaj dosedanji program se je osredotočeval okoli borbe za jezikovne pravice našega ljudstva.

»Pred vojno smo imeli na Primorskem tri nesocialistične stranke: narodno napredno, ki sploh ni vodila nobene socialne politike, imeli smo ljudsko stranko, ki je imela socialno-gospodarski program, a precej nerazvit in neizrazit, imeli smo slednjič Kmetško stranko. Iz različnih vzrokov je bilo stranki usojeno kratko življenje.«

»V narodno-napredni in ljudski stranki so zrasli mlajši mošje, ki so se bolj in bolj oddaljevali od obeh strank. Poglavitni razlog za to je bila nerazvitost socialno-gospodarskega programa. Tako je prišlo, da so se mlajši in agilnejši v narodno-napredni stranki nagibali k socialno-demokratični stranki, a vendar niso k njej pristopili, ker so jih ovirale bistvene taktične pogoje te stranke, ki je slepo prestavljala vsebino in obliko socialno-demokratične doktrine velikih narodov na naša tla. Istotako se mnogi »mladini« v ljudski stranki niso strinjali s prekonservativnim programom.«

VREDNOST RUSKE REVOLUCIJE

Prišla je vojna in z njo vse grozote, trpljenje in Rusija in boljševizem. »Kar nas je socialističnega mišljenja, prosmatramo rusko revolucijo takole. Če upoštevamo socialno-

gospodarsko stanje Rusije, če upoštevamo, da je vsa ogromna zemlja bila v rokah 30 tisoč gospodov, a delalo je na njej 100 milijonov sužnjev, tedaj moramo revolucijo le pozdraviti. Kaj pa grozodejstva in vsi zli pojavi revolucije? Vsaka revolucija ima ne- vsehne spremljajoče pojave in čim večji je preobrat, tem večje je spremljajoče gorje. Ruska revolucija, ki je največja, poraja tudi najhujše ekscese, a vse je to potrebno za rešitev. Kako lepo pravi evangelij: »Potrebno je bilo, da je Kristus trpel, da je tako šel v slavo«. Kupna cena svobode ruskega kmeta je strašanska.«

»Mi ne vemo določiti uspehov ruske revolucije, tudi ne poznamo v potankostih vseh oblik novega družabnega reda, ki se poraja, to pa vemo, da je bil preobrat potreben, to vemo, da je dala ruska revolucija smrtni udarec kapitalističnemu redu in verujemo, da bo Rusija izhodišče nove kulture. Vsi nepopisni ekscesi, ki se dogajajo dan za dnem, naše vere ne omajajo. Kar je rodila ruska revolucija dobrega, ostane, kar pa je rodila slabega, odpade in izgine. Spremljajoči pojavi, ki so odurni in skrajno zoporni, izginejo in z njimi marsikatera ideja, ki bo spoznana za zmotno.«

»Kapitalistični sestav je dovršil svojo zgodovinsko nalogo. Kdor je poštenjak, ta je socialist. S tem ni rečeno, da je nesocialist tudi osebno nepošten, nikakor ne. A to stoji: kdor posredno ali neposredno podpira kapitalistično politiko, ta podpira vedoma ali nevede nemoralen družabni red in nepošteno politiko.«

WILFAN ODGOVARJA

Na Ščekovo prigovarjanje je dr. Josip Wilfan odgovoril v Edinosti s člankom pod istim naslovom »Brez programa«.

»Predvsem bodi povedano z vso jasnostjo, da je program političnega društva Edinosti in Jugoslovenske narodne stranke **nujno istoveten**. Kdor pogreša program, komur je nepopoln, komur je zgrešen, ta naj torej ve, da mu bo vsekakor treba uveljaviti svojo zahtevo po začrtanju, dopolnitvi, popravilu programa i pri političnem društvu Edinosti i pri Jugoslovenski narodni stranki, in sicer menim najprej pri prvem. Prvo nam je predragocen, a tistim, ki so ga v težkih časih dali na razpolago za skupno našo stvar izven tržaskih mej, tudi preveč k srcu prirastel organizem, da bi mogli dovoliti, da se sedaj poleg Jugoslovenske narodne stranke enostavno postavi v kot. Zavračam torej predvsem vsak poskus, da bi se v organizacijskih, programatičnih ali drugih takšnih ozirih preziralo politično društvo Edinost. Ponavljam poziv, naj se različnost mnenj, ki je neogibna in potrebna, uveljavlja, razpravlja in rešuje v društvu, ne zunaj njega, predvsem pa ne proti njemu.«

»In sedaj k očitaniu brezprogramnosti. Kar se tiče preteklosti, gre v glavnem za delovanje političnega društva Edinosti na Tržaškem. Tu ne bom zgubaval besedi. Opozorjam samo na to, kar se je doseglo in kar predstavlja ne program lepih gesel, nego program konkretnih pridobitev. Kar se tiče sedanjosti, vprašam tiste, ki očitajo našemu društvu brezprogramnost, ali zares ne morejo razumeti historične misije, ki nam je naložena.«

»Zahteva po enem ali drugem takšnem strankarskem programu ne more pomeniti nič drugega nego to, da naj se naša skupna politična organizacija, politično društvo Edinost in Jugoslovenska narodna stranka, postavi v službo ene ali druge struje, ene ali druge bivše ali nove stranke, enega ali drugega naziranja, in da se s tem odtegne ravno svoji edini bistveni in, s ponosom ponavljam, zgodovinski nalogi, da služi vsa predvsem našim skupnim narodnim interesom.«

(Dalje)

Izgubljene iznajdbe

Stari narodi so poznali marsikatero izum, o katerih danes samo vemo, da so bili, a jih ne zna več vsa moderna tehnika niti od daleč ponoviti.

Naštejmo nekaj bolj zanimivih. V nekem starem mehiškem naselju so odkrili orjaške vrče; trdi so kot železo, obenem pa tako lahki, da jih vsak otrok z lahkoto dvigne. Na prvi pogled se zdi, da so narejeni iz gline. Toda kakšne? Razpisano je 50.000 dolarjev za nagrado tistemu znanstveniku, ki bi znal zgnesti isto snov kot stari Mehičani. Do danes še ni nihče zaslužil razpisanih milijonov.

Stari Feničani so poznali upogljivo steklo. Obdelovali so ga s kladivi kot jeklo. Neki Rimljan je to iznajdbo prinesel v domovino in jo je pokazal cesarju Neronu. Oblastnik je pa ukazal prinašalca umoriti, da bi se skrivnost o upogljivem steklu ne raznesla v tuje dežele. Še v 17. stoletju so prinesli v Španijo iz Perzije vaze iz takega stekla. Rimski stavbeniki so poznali tudi malto, ki je trša od našega cementa. Že tisoč let občudujemo, kako krepko drži rimska malta velikanske kamnite kvadre.

Do danes niso mogli vsi kemiki ugotoviti, kakšna mešanica je to bila.

V deželi Peru so izdelovali orodje in orožje iz bakra, ki je znan kot mehka kovina. Stari Inkas so pa znali dodati bakru neko mešanico, da je postal baker bolj trd kot železo. Danes tega postopka ne poznamo več.

Izgubljena je tudi iznajdba angleškega kemika Beruharda Fillerja iz prejšnjega stoletja. Dolgo let se je trudil v svojem laboratoriju v Southamptonu, da bi odkril tako raztrelivo, ki bi bilo močnejše od vseh dosedanjih. Res se mu je posrečilo iznajti razstrelivo »krason«. Ministrstvo je iznajdbo odkupilo in je naročilo kemiku, naj ga začne izdelovati na veliko. Preden se je lotil dela, so neznani atentatorji pogнали v zrak njegovo tovarno, njega in vse zapiske o strahovitem izumu. Morda ni niti toliko škode za to iznajdbo.

Za človeški napredek je pa prav gotovo škoda, da ne zna moderna metalurgija narediti železa, ki ne bi porjavelo. In vendar so že skandinavski Vikingi poznali žebelje, katerih se ni prišla rja. V indijskem me-

stu Delhi pa še danes občudujejo dva velika železna stebra, ki nista v teku dolgih stoletij prav nič porjavela. Učenjaki se zaman trudijo, da bi spoznali tisto železno zlitino.

—0—

NOVA ŠTEVILKA »MLADINSKE TRIBUNE«

Prejšnji teden je izšla v Trstu nova številka glasila slovenske napredne mladine na Tržaškem »Mladinska tribuna« za mesec november in december.

Nova številka je po svoji, čeprav skromni, a učinkoviti grafični obliki in vsebini zelo zanimiva. Uvodni članek na platnici govori o šolskih odborih na slovenskih srednjih šolah na Tržaškem, ki jih zahtevajo slovenski dijaki. Sledijo članki, ki obravnavajo aktualne politične probleme (Smrt predsednika Kenčedyja), mladinske probleme v zamejstvu ter rubrike: Izmenjava mnenj, Beseda nežnemu spoju, Izbor iz študentskega (mladinskega) tiska, Mi in naši kraji (poročila, ocene, reportaže in razgovori s Tržaškega), Gledališče - Film - Knjiga ter Šport.

V reviji lahko beremo še prozo in pesmi naših srednješolcev.

Izide pa enkrat mesečno.

Roditeljski sestanek

V nedeljo, 19. t.m., bo ob 15. uri v Slovenskem dijaškem domu v Trstu **II. Roditeljski sestanek** na katerega vabi uprava Dijaškega doma vse starše svojih rednih in zunanjih gojencev. S sestankom bo združena kulturna prireditev, ki so jo pripravili gojenci svojim staršem.

ŠPORTNI PREGLED

Pregled športne dejavnosti l. 1963

2.

Zelo zanimivi so bili lanski nastopi v telovadbi. Februarja so tekmovalci nastopili v Amsterdamu, kjer je zmagal Jugoslovčan Miro Cerar, junija pa v Modeni, kjer je bil prvi Italijan Carminucci. Julija meseca so bile v Beogradu tekme za evropsko prvenstvo. Najboljši je bil ponovno Cerar. Odlikovali so se tudi Italijana Menichelli in Carminucci, Rus Saklin, Čeh Krbec in Bolgar Kapsazov, ki so osvojili eno ali več svetinj. Nekaj dni kasneje so v Münchenu nastopili najboljši predstavniki Evrope proti izbrani reprezentanci Japonske. Zmagali so Vzhodnjaki z izidom 228,8:223,4. Septembra meseca so bile v Neaplju »Sredozemske igre«. Prvo mesto ni seveda moglo ubežati prvorazrednemu Cerarju, medtem ko se je italijanski prvak Carminucci uvrstil na drugo mesto. V Parizu je bilo aprila meseca tudi evropsko prvenstvo za ženske. Častni naslov je osvojila Jugoslovanka Biličeva.

Jurij Vlasov je brez dvoma najboljši atlet vseh časov v dviganju uteži. Ruski tekmovalci so septembra meseca v Stockholmu, v tekmah za svetovno mesto, presenetljivo dvignili skupno 1.847,5 kilogramov. Ker je bil stari ameriški dvigavec Schemansky zelo bojevit (dvignil je skupno v treh disciplinah 537 kg), je Vlasov prekosil samega sebe ter skupno dvignil 557,5 kg (vedno v treh panogah), kar je nov svetovni višek. Zelo bojevite so bile tudi tekme na »Sredozemskih igrah« v Neaplju.

V rokoborbi, tako prostega kot rimsko-grškega sloga, so se odlikovali tekmovalci iz Sovjetske zveze, ki so potrdili svojo premoč tako v Sofiji (svetovno prvenstvo v prostem slogu) kot v Helsingborgu (svetovno prvenstvo grško-rimskega sloga). Zanimive tekme so bile tudi januarja meseca v Klippanu (Švedska), kjer so nastopili najboljši atleti grško-rimskega sloga.

V judo športu so se v Evropi odlikovali Francozi, ki so osvojili tudi »Evropski pokal«. Častno so se odrezali lani tudi Italijani z moštvom Jigoro Kano. Tekme za evropsko prvenstvo so bile v Ženevi.

Za boks je bila sezona zelo živahna, posebno 21. marca v Los Angelesu, kjer so bile na sporedu kar tri tekme za svetovno prvenstvo. Ramos, Rodriguez in Cruz so premagali Moora, Griffitha in Torresa ter tako postali svetovni prvaki mušje, welters in welter junior kategorije. Moore je

nato kmalu izdihnil, zaradi česar se je sprožil val ogorčenja. Več držav je hotelo prepovedati ta kruti šport.

Najboljši boksar lanskega leta je bil svetovni prvak teške kategorije Liston. Na lestvici sledijo: Braziljanec Jofre, svetovni prvak bantam kategorije, Ramos (Kuba), Ebihara (Japonska), Mazzinghi (Italija) in Carter (ZDA). Kaj bi povedali o lanskih nastopih? Loj je dokončno zapustil ring, medtem ko se pričinja uveljavljati Tržačan Benvenuti, italijanski prvak. Tudi Šved Johansson odhaja z ringa, in na isti poti mu sledi Italijan Cavicchi. Odlikujejo se še Dupas, svetovni prvak v srednji junior kategoriji, Rinaldi, evropski prvak srednjeteške kategorije, Pastrano, svetovni prvak srednjeteške kategorije in Anglež Winstone, evropski prvak peresne kategorije. Julija meseca je Sonny Liston porazil s k.o. v prvi rundi Pattersona in s tem potrdil svojo absolutno premoč v boks. Omeniti moramo nadalje prepričljivo zmago Italijana Mazzinghija nad Dupasom za svetovno prvenstvo (s k.o. tako v Milanu kot v Sydneyju), zmago Spanca Alija nad Rollom za evropsko prvenstvo bantam kategorije, Nemca Rudhafa, novega evropskega prvaka v lahki kategoriji, Američana Giardiella, novega svetovnega prvaka v srednji kategoriji ter Japonca Ebihara, novega svetovnega prvaka mušje kategorije.

Zanimive so bile tudi tekme za evropsko prvenstvo nepoklicnih boksarjev, ki je bilo meseca maja v Moskvi.

V balcananju so ponovno prednjačili Italijani, ki so osvojili svetovno prvenstvo ter osvojili tudi pokal Princa Ranierija.

Kaj pa baseball? Najpomembnejši dogodek leta so bili nastopi za svetovno prvenstvo, med izbranimi moštvoma dveh ameriških lig. Dolgo let so zmagali igralci svetovno znane ekipe Yankees iz New Yorka. Letos pa so povsem nepričakovano osvojili častni naslov predstavniki ekipe Dodgers iz Los Angelesa (5:2, 4:1, 1:0 in 2:1). Zanimive so bile tudi tekme za evropsko prvenstvo Babe Ruth (ameriška reprezentanca iz Frankfurta je porazila Italijo z izidom 7:2) in za prvi evropski pokal za ekipe (španski Picadero je v finalu porazil italijanskega prvaka Europhona 11:8).

V streljanju je prednjačila Francija (tako svetovni kot evropski prvak v streljanju na glino), medtem ko so posamezne naslove osvojili Avstralec Mayfield (svetovni) in Italijan Bodini (evropski), ki je tudi italijanski prvak ter zmagovavec na »Sredozemskih igrah«. Več naslovov so osvojili tudi strelci iz Sovjetske zveze (Salypin in Kropotin), en naslov pa Nemci (Kramer).

(Dalje prihodnjic)

10. Ob 60-letnici slovenskih srednjih šol v Gorici

Ko je prevzela Italija po razmejitvi javno upravo v naših pokrajinah, je postalo vprašanje pravnega in dejanskega obstoja naših šol še bolj pereče kot kdaj poprej. Vlada je odlašala z zakonitvijo zaradi neurejenih političnih razmer v obmejnih krajih in tudi zaradi takrat še nerešenega tržaškega vprašanja.

»De facto« pa je slovenske šole, podedovane od Zavezniške vojne uprave, priznala v didaktičnih in administrativnih odnosih. Spričevala in diplome so bile enakopravne onim na italijanskih šolah; k zrelostnim izpitnim komisijam so prihajali predsedovati profesorji z italijanskih univerz; člane izpraševalnih komisij je imenovalo prosvetno ministrstvo. V administrativnem pogledu so se slovenske šole prilagodile sorodnim italijanskim. Šolski skrbnik je razposlal vsem slovenskim šolam odlok št. 4918 z dne 18. novembra 1947, s katerim določa, naj se v vseh sporočilih, listinah in naslovih vedno doda: »Scuola (Istituto) con lingua d'istruzione slovena«. Vsi ukrepi prosvetnega ministrstva so v enaki meri kot za italijanske veljali tudi za slovenske šole. V finančnem oziru so bili slovenski profesorji in učitelji prevedeni na isti položaj kot ustrezni italijanski.

Enako so bili učni načrti prirojeni po italijanskih, seveda v slovenskem učnem jeziku in s slovenščino kot predmetom z enakim številom ur kot za italijanščino. Poleg tega je imel neke vrste nadzorstvo nad slovenskimi šolami poseben ministerialni odsek pri oddelku za »Kulturno izmenjavo« (Scambi culturali), ki pa je deloval nekam bolj v ozadju.

Šole so torej dejansko obstajale, pravno pa niso bile priznane. Spričevala so javno veljala, država je šole vzdrževala, njih juridični položaj je pa bil vseskozi nejasen. Šolske oblasti tudi niso, menda prav iz te-

ga vzroka, poskrbele za nujno potrebne učbenike. Posamezne šole so si pomagale z litografiranimi skripti, katere so sestavljali profesorji brezplačno.

Kljub vsem naštetim težavam so se šole precej dobro razvijale. Število dijaštva je ostalo do leta 1951 približno enako. Po tem letu je pa nekoliko padlo zaradi odredbe da, »se smejo vpisovati v šole s slovenskim učnim jezikom na Goriškem samo otroci italijanskih državljanov, ki spadajo k slovenski jezikovni skupini«.

(Dalje)

ŽENA IN DOM

ZDRAVE IN LEPE TUDI POZIMI

Za žensko zdravje in lepoto je zima najbolj žalosten izmed vseh letnih časov, ker povzroča nešteto nevšečnosti, katerim se skoro ni mogoče izogniti, kot so: prehlad, ozebki, zimska utrujenost, grda koža, razpokane ustnice itd.

Poglejmo najprej, kaj lahko napravimo, da se izognemo navadnemu prehladu. Kot vemo, prehlad nastane zaradi nekega virusa, ki napade organizem posebno pozimi, ko ta ni dovolj odporen proti raznim boleznim. V boju proti prehladu nam najbolj pomaga vitamin C. Treba je zato skrbeti, da bo ta vitamin vedno prisoten v našem organizmu. Ker pa zimski prehrani večkrat primanjkuje sveža zelenjava in sadje, je dobro, da se poslužimo sintetičnega vitamina C, ki ga dobimo v lekarnah v obliki raznih tablet. Jemljemo jih lahko brez skrbi, ker nam ne škodijo, četudi jih uživamo pogostokrat.

Ozebki, kot vemo, nastajajo z mrazom ter jih povzroča slab krvni obtok. Da se jim izognemo, je priporočljivo masirati občutljive dele s kanforiranim alkoholom in jih pomakati večkrat v mrzlo in vročo vodo. To pomaga, da začne kri normalno krožiti. Znano je, da ženske bolj občutijo mraz kot moški. To pa prav zato, ker je njihov krvni obtok slabši. Zenske bi se morale zato prav posebno pozimi mnogo gibati.

Zimsko utrujenost najbolje premagamo z jutranjo telovadbo in hojo. Pojdimo raje peš na delo in v trgovino, kadar ne dežuje.

Naša prehrana je zelo važna posebno pozimi. Skrbeti moramo, da so naša jetra vedno zdrava in da jih ne preobremenimo s preveč mastnimi in pikantnimi jedmi ali s prekomernim uživanjem alkoholnih pijač. Drugače bo naša koža obraza plačala za napake v naši prehrani, ko se bodo na njej pokazali razni mozolji in madeži.

Razpokane ustnice imajo pozimi tiste, ki jih neprestano močijo s slino. S tem odvzamejo ustnicam tanko plast masti, ki jih pokriva. Ustnice postanejo bolj občutljive do mraza, razpokajo in zatečejo. Sminka nam lahko v tem pogledu tudi pomaga, vendar mora biti mastna in dobre znamke. Večkrat pa se dogaja, da imajo razpokane ustnice tudi tiste, ki uporabljajo mastne kreme za ustnice in mastne šminke. V tem primeru je vzrok razpokanja ustnic pomanjkanje vitaminov A in C in hormonske motnje. Tudi v tem primeru, kot v vseh prej omenjenih, nam mnogo, mnogo pomagajo zelenjava in sadje, predvsem pomaranče in limone.

Ondina

Izdaja Konzorcij Novega lista • Odgovorni urednik Drago Legiša • Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

**Za
naše
najmlajše**

Piše
**WALDEMAR
BONSELS**

Čebelica Maja

Riše
MIKI MUSTER

190. Maja je zagledala veliko dvorano, v kateri je kar mrgolelo sršenov. Razsežni prostor so prekrasno razsvetljevale številne kresnice — ujetnice. Sredi dvorane je na prestolu sedela kraljica. Zdelo se je, da imajo važen posvet. Maja je razumela sleherno besedo. Toda najprej jo je prevzel pogled na sršene — prvič jih je videla od blizu.

191. Če ne bi bila čebelica do smrti preplašena, bi bila gotovo prevzeta od njihove moči in lepote. Opazovala je sijaj njihovih zlatih oklepov, okrašenih s prelepimi črnimi okovi. Ob stenah je hodil stražar ter tiho, da ne bi motil zborovanja, zato pa zlobno in preteče z dolgo palico priganjal kresnice, naj svetijo.

192. Iz opazovanja je Majo vzdramil kraljičin glas. »Določeno je torej: jutri se uro pred sončnim vzhodom zbero vsi vojaki. Napadli bodo čebele parku. Izropajo naj njihovo mesto in nalove čim več ujetnikov. Kdor mi bo privedel v sužnost kraljico Heleno VIII., ga povišam v viteški stan. Zborovanje je končano. Pojdite k počitku!«

193. Majo je stisnilo pri srcu. Komaj je mogla zadržati ihtenje toliko časa, da je sršenja kraljica s svojim spremstvom zapustila dvorano. Potem pa so ji solze curkoma stekle po licih. »Moje ljudstvo,« je zaihtela čebelica, »moja domovina!« Tiščala si je ročice na usta, da ne bi zakričala v brezmejnem obupu.

194. »Moja kraljica in moje tovarišice bodo umrle. Sršeni jih bodo v spanju pomorili, preden jih bo mogel kdo posvariti! Oh, zakaj nisem prej umrla, da ne bi vedela za njihovo strašno usodo!« je žalostno premišljevala mala Maja. Potlej se je nenadoma odločno vzravnala. Njen obup se je umaknil odločni preudarnosti.

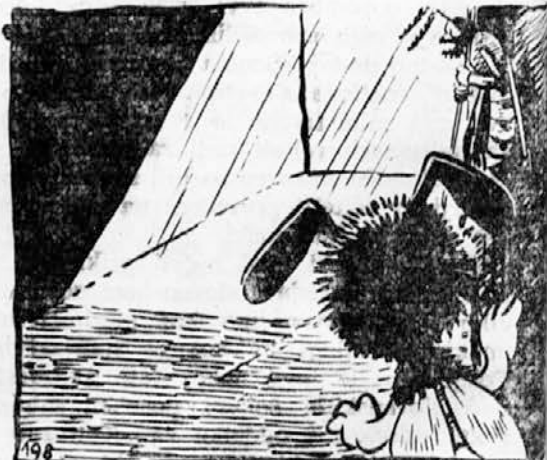
195. »Čebela sem!« se je ponosno zavedla Maja. »V sršenjem gradu mi je namenjena smrt. A če že moram umreti, si bom izbrala junaško smrt. Storila bom vse, kar je v moji moči, da bom posvarila domače mesto!« Pogum je preplavljeno srce in glasno je zavpila: »Živela moja kraljica!« — »Mir!« se je surovo oglasil stražar hodnika.

196. Maja je pazljivo prisluškovala in ko so se koraki stražarja izgubili v temi, je začela previdno širiti špranjo v steni, ki jo je ločila od velike dvorane. Končno je bila odprtina dovolj velika, da se je mogla splaziti skozi njo iz svoje temne ječe. Lovila je sleherni šum, a le smrčanje spečih razbojnikov je slišala.

197. Dvorano je osvetljevala medla sinja luč, ki je prihajala od vhoda. »To je mesečina!« je vedela Maja. Stiskajoč se v globoko senco ob steni je čebelica krenila proti izhodu. Iz dvorane je držala ozka veža prav do vrat. Za njimi je daleč na nebu utripala samotna zvezda. »Oh, svoboda!« je zavzdihnila čebelica, ko se je plazila na prosto.

198. Tedaj je uzrla stražarja, ki se je skrival senci podbojev. Obstala je kot prikovana, vsi so ji splavali po vodi. Mimo stražarja ne mogla kaj naj naredi? Naj se umakne nazaj v ječo? Ne, je stražar še ni bil opazil. Zamišljeno, s sklonjeno glavo je stal ob vratih. Maji se je zazdelo, da mora biti silno žalosten.